

Savuton Vantaa –projektets vidareutveckling

En intervjustudie med förslag till vidare åtgärder

Nora Aaltonen

Examensarbete

Fysioterapi

2012

Nora Aaltonen

EXAMENSARBETE	
Arcada	
Utbildningsprogram:	Fysioterapi
Identifikationsnummer:	
Författare:	Nora Aaltonen
Arbetets namn:	Savuton Vantaa- projektets vidareutveckling -En intervjustudie med förslag till vidare åtgärder
Handledare (Arcada):	Göta Kukkonen
Uppdragsgivare:	Vanda Stad
<p>Sammandrag:</p> <p>Arbetet är ett beställningsarbete gjort för Vanda stad i form av en kvalitativ intervjustudie. Syftet med denna studie var att följa upp hur projektet Savuton Vantaa har framskridit och vad som ännu kunde förbättras. Rökning är ett stort problem i hela Finland och flera olika kommuner har gjort beslutet om att vara rökfria. Finlands lagstiftning är den första som har som mål att tobaksrökning skall upphöra helt och målet är att detta skall ske före år 2040. Fem personer som fungerar som kontaktpersoner för var sitt verksamhetsområde för Savuton Vantaa- projektet intervjuades. Genom att personerna representerade ett verksamhetsområde var, ger resultaten en helhetsbild av hur projektet Savuton Vantaa har förverkligats hittills, även om de intervjuade var få i antal. Syftet med studien var att samla information som kunde bidra till förbättringsförslag för projektet Savuton Vantaa. Datainsamlingen gjordes som en halvstrukturerad intervju och analyserades med hjälp av innehållsanalys enligt Jacobsen (2007). Intervjun innehöll sex frågor om hur projektet framskridit och fyra frågor om hur man kunde vidareutveckla åtgärderna. Resultatet i denna studie visade att projektet framskridit, men att det ännu finns utrymme för förbättring. Främst framkom det att det finns skillnader inom olika branscher vad gäller attityder till rökfrihet och att informationen om rökfrihetskedjan var svår att hitta. Eftersom rökning är en privatsak är det svårt för arbetsgivaren att påverka den i andra situationer än på arbetstid.</p>	
Nyckelord:	Rökning, tobak, rökfrihet, Savuton Vantaa, Vantaa
Sidantal:	38
Språk:	Svenska
Datum för godkännande:	

DEGREE THESIS	
Arcada	
Degree Programme:	Physiotherapy
Identification number:	
Author:	Nora Aaltonen
Title:	The Further Development of the Savuton Vantaa-Project -an Interview study with Suggestions for Further Emprovement
Supervisor (Arcada):	Göta Kukkonen
Commissioned by:	The City of Vantaa
<p>Abstract:</p> <p>This is a work done for the city of Vantaa that has been made as a qualitative interview study. The aim with this study was to follow up on how the project Savuton Vantaa has advanced and what could still be improved. Smoking is a big problem in all of Finland and many municipalities have decided to become smoke-free. The Finnish tobacco-legislation is the first to have as a goal that smoking will end completely and the goal is that this will happen by the year 2040. Five people, who each work as contact persons for different departments of the city of Vantaa, were interviewed. As they were all representatives of their own branch, the results give a better overall view of how the project Savuton Vantaa has progressed, even if the sample was quite small. The aim of this study was to gather information that could contribute to suggestions for the improvement of the Savuton Vantaa project. The gathering of data was done with a half-structured interview and the data was analysed by a content analysis according to Jacobsen (2007). The interview contained six questions about how the project has advanced and four questions on how the actions of the project could be further developed. The result of this study showed that the project has advanced, but that there still is room for improvement. Foremost what transpired was that there are differencies between the fields regarding attitudes to smoke-freeness and that the information about the chain of smoke-freeness is difficult to find. As smoking is a private thing, it is difficult for the employer to affect it in other situations than during working hours.</p>	
Keywords:	Smoking, Tobacco, Smoke-free, Savuton Vantaa, Vantaa
Number of pages:	38
Language:	Swedish
Date of acceptance:	

OPINNÄYTE	
Arcada	
Koulutusohjelma:	Fysioterapia
Tunnistenumero:	
Tekijä:	Nora Aaltonen
Työn nimi:	Savuton Vantaa- ohjelman jatkokehittäminen -Haastattelututkimus ja suositukset jatkotoimenpiteille
Työn ohjaaja (Arcada):	Göta Kukkonen
Toimeksiantaja:	Vantaan kaupunki
<p>Tiivistelmä:</p> <p>Työ on tilaustyö, joka on tehty Vantaan kaupungille laadullisena haastattelututkimuksena. Työn tarkoituksena oli selvittää, kuinka Savuton Vantaa projekti on edennyt ja mitä siinä voisi vielä parantaa. Tupakointi on suuri ongelma koko Suomessa ja monet kunnat ovat tehneet päätöksen savuttomuudesta. Suomen lainsäädäntö on ensimmäinen, jonka tavoitteena on tupakanpolton loppuminen kokonaan ja tavoitteena on, että tämä toteutuisi vuoteen 2040 mennessä. Viittä henkilöä, jotka toimivat Savuton Vantaa yhdyshenkilöinä omalla toimialallaan Vantaan kaupungilla, haastateltiin. Koska he edustivat kukin omaa toimialaansa, antavat tulokset paremman kokonaiskuvan Savuton Vantaa projektin etenemisestä, vaikka haastateltujen määrä oli pieni. Tutkimuksen tavoitteena oli kerätä tietoa, jonka avulla Savuton Vantaa- projektille voisi esittää parannusehdotuksia. Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua haastattelua, jonka tulokset analysoitiin Jacobsenin (2007) mukaisella sisällysanalyysillä. Haastattelu sisälsi kuusi kysymystä siitä, miten projekti on edennyt ja neljä kysymystä siitä, miten toimenpiteitä voisi jatkokehittää. Tämän tutkimuksen tulokset näyttävät, että projekti on edennyt, mutta kehitykselle on myös vielä tilaa. Ennen kaikkea kävi ilmi, että eri alojen välillä on suuria asenne-eroja tupakoinnin suhteen ja että savuttomuusketjusta oli vaikeaa löytää tietoa. Koska tupakointi on yksityisasia, on työnantajalla vaikeaa vaikuttaa muihin tilanteisiin kuin työaikaan.</p>	
Avainsanat:	Tupakointi, Tupakka, Savuttomuus, Savuton Vantaa, Vantaa
Sivumäärä:	38
Kieli:	Ruotsi
Hyväksymispäivämäärä:	

INNEHÅLL

1	INLEDNING	7
2	TEORETISK REFERENSRAM	9
2.1	Att främja hälsa på arbetsplatsen	9
2.2	Vanda stad	10
2.3	Hur man gått tillväga i Vanda	11
2.4	Om rökfrihet	12
2.4.1	<i>Kriterier för en rökfri kommun</i>	<i>12</i>
2.4.2	<i>Ett rökfritt Finland 2040</i>	<i>13</i>
2.5	Lagstiftning	13
2.6	Centrala begrepp	15
2.6.1	<i>Hälsa</i>	<i>15</i>
2.6.2	<i>Arbetshälsa</i>	<i>15</i>
2.6.3	<i>En rökfri arbetsplats</i>	<i>16</i>
2.6.4	<i>Kommun 10</i>	<i>16</i>
2.6.5	<i>28 päivää ilman</i>	<i>17</i>
3	PROBLEMAVGRÄNSNING	17
4	SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	18
5	METOD	18
5.1	Datainsamling	19
5.2	Bearbetning av data samt analys	20
5.3	Tillförlitlighet och generaliserbarhet	20
5.4	Etik	21
6	RESULTAT	22
6.1	Hur har de åtgärder som satts igång i Vanda för en rökfri kommun fungerat	22
6.2	Vad borde utvecklas vidare för att ännu förbättra och utveckla metoderna för att stärka rökfriheten	25
7	DISKUSSION	30
	Källor	33
	Bilagor	36

FÖRORD

Jag vill tacka min handledare Göta Kukkonen för allt stöd jag fått under hela processen. Ett stort tack även till Vanda stad som möjliggjorde detta arbete. Jag vill också tacka respondenterna som deltog i intervjuerna och gjorde detta arbete möjligt.

1 INLEDNING

Rökning är ett stort problem i hela världen med tanke på befolkningens hälsa. Varannan rökare dör en för tidig död i en sjukdom orsakad av tobak. I Finland har mängden rökare minskat redan en längre tid, men samtidigt är det oftare de som har en lägre socio-ekonomisk bakgrund som röker. Rökning orsakar stora kostnader för samhället, men både förlusterna i pengar och hälsa kan förebyggas genom att vidare minska antalet rökare. Omkring 5000 personer dör varje år i sjukdomar som beror på rökning och rökningen orsakar 1,2 miljoner sjukledigheter per år. (Koskinen et al s.2-3)

Uppskattat kostade rökningen för samhället år 2012 ungefär 1,5 miljarder euro per år. I uppskattningen ingår både de direkta (hälsovårdskostnader, kostnader för bränder orsakade av tobak och sjukledighetspenning) och de indirekta (mista inkomster på grund av för tidig död, sjukledigheter och sjukpension) kostnaderna. (THL 2016) Skatteinkomsterna av tobaksprodukter var år 2 014 788 miljoner euro. (Veronmaksajat 2016)

Både rökning och passiv rökning utgör en risk för hälsan. Det kan ses en förändring i attityderna kring rökning eftersom människorna har börjat förstå farorna med den och samtidigt accepterar de inte rökningen lika lätt som förut. Då man talar om rökning på arbetsplatserna håller attityderna på att förändras, rökning och likaså de som röker kritiserar allt mer och arbetsgivarna vill allt oftare få slut på tobaksrökning, i alla fall på arbetstiden. En rökfri arbetsplats kan vara viktig för den företagsbild som företaget ger åt samhället och samtidigt åt möjliga klienter. (Koskinen et al s.2-3)

Samtidigt som arbetsgivarna och samhället vill minska på antalet rökare är det även viktigt att minnas att rökning hör till de grundläggande rättigheterna. Arbetsgivaren kan inte påverka arbetstagarnas privatliv, det vill säga vad de gör under den tid de inte arbetar. Arbetsgivaren får inte heller diskriminera en person som röker, men arbetsgivaren kan i en arbetsannons nämna att arbetsplatsen är rökfri, vilket gäller endast under arbetstid. (Koskinen et al s.2-3)

Detta arbete är ett beställningsarbete som jag gjort för Vanda stad där de vill följa upp hur projektet Savuton Vantaa har framskridit. Detta är en intervju-undersökning där jag genom att intervjua kontaktpersoner för rökfrihetsprojektet i Vanda stad vill utreda hur

de åtgärder som satts i gång har fungerat och vad de anser ännu behöver fortsatt utveckling.

Litteraturen till den teoretiska bakgrunden för arbetet har sökts främst på THL och STM, STM har en egen öppen databas Julkari (julkari.fi) där man hittar olika publikationer, forskningar och broschyrer som har publicerats i Finland eller som är relevanta. Internets öppna sökmotorer har även använts och tillämpats med manuell sökning.

Rökfrihet för mig som skribent är en viktig fråga. Jag har själv aldrig rökt men jag har sett vad rökning kan göra till människor och vilka problem den kan åstadkomma, både till personens och dennes närståendes hälsa, men också till dennes personlighet och finansiella situation.

2 TEORETISK REFERENSRAM

I detta kapitel kommer det att tas upp viktiga teoretiska punkter för arbetet. Genom att bekanta sig med dem hoppas skribenten ge en bättre helhetssyn på situationen i Vanda stad, samt om rökfrihet i samband med arbetsplatser. Här presenteras den information som skribenten ansett som relevant för arbetets syfte.

2.1 Att främja hälsa på arbetsplatsen

Främjandet av hälsa på arbetsplatsen stöder arbetstagarnas funktionsförmåga och välbefinnande i arbetet. Genom en bättre mående personal stiger arbetets effektivitet och arbetsmiljön mår bättre. Det lönar sig att satsa på personalens välbefinnande då en välmående och därmed mer effektiv personal ger ett bättre resultat. Då personalen mår bättre minskar även sjukledigheter och arbetsåren ökar. Främjandet av hälsa fungerar bäst då det görs omfattande och så att det riktar sig till alla arbetsgrupper och hela arbetsmiljön och så att hela personalen och ledningen tar del av förändringarna. (Työterveyslaitos 2015)

En funktionerande verksamhet för hälsofrämjande på arbetsplatsen är en som bör ta i beaktande att alla i personalen tar del av hälsofrämjandet. Hälsofrämjande aspekter bör vara med i allt beslutsfattande och arbetsplatsen bör ha som mål att förbättra arbetslivets kvalitet, arbetsmiljön och personalens hälsa genom att främja sunda levnadsvanor, även på individnivå. (Työterveyslaitos 2015)

För att kunna främja hälsan på arbetsplatsen bör man ha en öppen kommunikation mellan arbetsgivare och personal. Genom en bra kommunikation kan man hitta de saker som behöver förändring, men även det rätta medlet för en funktionerande förändring. Arbetstagaren är även experten på arbetsmiljön där hon/han jobbar, samt på det arbete hon/han gör, och kan därmed tillföra viktig kunskap om vad som bör förändras eller förbättras. Då personalen får ta del av förändringsprocessen är det även lättare för dem att förbinda sig till förändringen. Genom att ta itu med problemen i ett tillräckligt tidigt skede kan man också minska riskerna för skador eller ohälsa. Om man ser att ohälsa redan är ett faktum kan man även med olika åtgärder göra förändringar på till exempel

arbetstiden med olika slags deltidskontrakt eller halvtidspensioer, eller om ohälsan beror på arbetsergonomin kan man kontakta en fysioterapeut som kan evaluera arbetsmiljön och göra nödvändiga förändringar på arbetställningar och –platser. (Kuntatyönantajat 2016)

2.2 Vanda stad

Vanda är en stad med en befolkning på ungefär 200 000 personer på en yta av 240,34 km². Vanda ligger intill Helsingfors och utgör en del av huvudstadsregionen. Vanda är en stad med lång historia, Vanda var redan bosatt på stenåldern och de tidigaste fynden av bosättning är från cirka 7000 år sedan. Vanda har mycket bra trafikförbindelser med flygplats, tåg och motorvägar, och med den nya tågförbindelsen till flygplatsen är Vanda ännu lättare att ta sig till. Flygplatsen och Aviapolis som ligger intill lockar både inhemska och utländska företag. De större stadsområdena är Myrbacka, Dickursby, Björkby, Korso, Haxböle och Vandaforsen. Områden som håller på att byggas är Kivistö och Lejle. (Vanda 2015)

De officiella språken i Vanda är finska och svenska, men utöver dem pratas det över 100 olika språk. Vanda stad är en viktig arbetsgivare i regionen som anställer cirka 11 000 människor. Vanda för en flexibel näringspolitik och stadens har arbetsplatser för över 100 procent av sina invånare. (Vanda 2015)

Vanda ger flera möjligheter till att utöva idrott och motion. De har simhallar, idrottshallar, motionsspår och skidspår som sköts av staden. Även naturutflyktsmålen erbjuder mångsidiga möjligheter till friluftsliv. I Dickursby finns även vetenskapscentret Heureka och Vanda har även ett konst- och ett stadsmuseum. (Vanda 2015)

Vanda stad och dess organisation leds av stadsdirektören och fem biträdande stadsdirektörer. Vanda stad är indelat i fem olika verksamhetsområden: Stadsdirektörens verksamhetsområde, Koncern- och invånarservice, Verksamhetsområdet för markanvändning, byggnad och miljö, Bildningsväsendets verksamhetsområde och Verksamhetsområdet för social- och hälsovård. (Vanda 2015)

2.3 Hur man gått tillväga i Vanda

Den 29.11.2010 godkände stadsregeringen Savuton Vantaa- programmet och den 1.1.2011 förklarade Vanda sig rökfri. Vanda stad har tillsammans med Savuton Pääkaupunkiseutu och Savuton Kunta projekten, samt de andra kommunerna inom huvudstadsregionen arbetat för rökfriheten inom området. (Stadsregeringens beslut 2010) Vanda arbetar för att minska antalet nya rökare genom att främja en rökfri livsstil och genom att ändra på människors attityder mot rökning, speciellt för att barn och unga inte skulle börja röka. I Savuton Vantaa- programmet står det skrivet så här: att befrämja rökfrihet är att minska antalet människor som börjar röka, minska rökandet, att stöda människor i att sluta röka, samt att befrämja en rökfri livsmiljö. (Savuton kunta toimenpideohjelma 2012)

Projektet har som mål att sprida information till vandaborna och till dem som arbetar inom kommunen om tobaksrökningens nackdelar och fördelarna med att inte röka. Man har ordnat olika tillställningar och temadagar där man delat ut information om tobak och man har också spridit information genom personalens egna elektroniska kanal, samt genom medier. Staden betalar arbetshälsovården, men deltar inte i läkemedelskostnader av skatteorsaker. Staden har förbundit sig att gynna rökfriheten och projektet har gjorts i linje med de andra liknande projekten som finns inom kommunerna inom huvudstadsregionen. (Savuton kunta toimenpideohjelma 2012)

År 2012 tillades ännu ett handlingsprogram där det årligen skall rapporteras om projektets framskridande. Social- och hälsovårdens verksamhetsområde ansvarar för uppföljningen och evalueringen och verksamhetsområdena rapporterar om projektets framgång till välfärdsarbetsgruppen. (Stadsregeringens beslut 2012) Det har tidigare gjorts olika enkätforskningar i hur projektet framskridit, både på nationell nivå och inom Vanda stad. (Vantaan kaupungin henkilöstölehti Vautsi, 2/2015)

2.4 Om rökfrihet

Det har gjorts olika projekt och direktiv för att främja rökfriheten i Finland. Nedan presenteras ett par som skribenten ansett som viktiga för detta projekt. Det har även gjorts slutarbeten om rökfrihet, eller initiativ till det på olika arbetsplatser. Utöver dem har det gjorts många projekt om själva rökningen och dess faror. Det finns även flera studier om ämnet, men för detta arbete sågs ingen relevans med att ta med dessa aspekter.

2.4.1 Kriterier för en rökfri kommun

Det finns kriterier som en kommun måste uppfylla för att kunna förklara sig rökfri. Tobaksrökning bör vara förbjuden i alla kommunens egna eller av dem administrerade utrymmen och rökförbudet skall synas klart och tydligt. Det kan finnas utsatta platser för rökning, men de bör vara placerade så att de är på en mindre synlig plats och så att ingen rök kan komma in i byggnaderna. I utrymmen administrerade av staden får inga tobaksprodukter säljas och stadens olika tillställningar bör vara rökfria. Kommunen bör även övervaka att rökförbudet följs och arbeta aktivt för att minska rökningen inom staden. (Savuton kunta 2015)

Till att vara en rökfri kommun hör även att arbetsförhållandena har samma kriterier som det som finns för en rökfri arbetsplats. Det vill säga, under arbetstiden bör det vara förbjudet att röka, det bör nämnas redan i arbetsplatsannonserna att arbetsplatsen är rökfri och de bland kommunens personal som röker bör få stöd i att sluta röka. Genom att den personal som arbetar för kommunen är rökfri, i alla fall under arbetstiden, visar kommunen ett exempel även för de lokala privata företagen. (Savuton kunta 2015)

En rökfri kommun har som mål att främja att en rökfri verksamhetskultur är en allmän verksamhetsmodell i hela Finland. Alla kommunala organisationer och organisationer som finanseras med allmänna medel bör främja en rökfri kultur. Som mål är att rökfrihet är en grund för att få finansiering i fortsättningen och genom detta projekt främjas Finlands mål att bli rökfritt redan år 2030. (Savuton kunta 2015)

2.4.2 Ett rökfritt Finland 2040

Finland har som mål att vara rökfritt år 2040. År 2006 gjordes ett första initiativ av Paavo Lipponen, som framställde sin vision om ett rökfritt Finland på Tupakka ja terveys- dagarna. Sporrad av detta började man inom olika organ arbeta för att göra upp en plan som skulle förverkliga denna vision. (Tupakkapolitiikan uusi aika 2013)

Projektets främsta syfte är att bara 2% av finländarna år skulle röka år 2040. Med rökfrihet avses här att inga tobaksprodukter skulle användas. För att projektet skall vara framgångsrikt har det fyra delområden: att förebygga att människor börjar använda tobaksprodukter, att få människor att sluta röka, att ha rökfria omgivningar och att förhindra att det uppkommer nya tobaksprodukter eller produkter som kan jämföras med sådana. (STM 2016)

Ett rökfritt Finland är ett samprojekt där många olika organisationer jobbar för samma syfte, att förverkliga tobakslagens mål och göra Finland rökfritt. Projektets mål är att ge konkreta åtgärder för att främja rökfrihet och få rökfriheten att ses på ett positivt sätt. År 2010 konstaterade arbetsgruppen att ett rökfritt Finland kunde vara möjligt redan år 2030, det vill säga tio år tidigare än det som i början var planerat. (Suomen ASH)

2.5 Lagstiftning

Målet med tobakslagen är att skydda människor mot tobaksrökens skadliga verkningar på hälsan och att få ett slut på rökningen i Finland. Med tobakslagstiftningen förebygger man användningen av tobaksprodukter, främjar slutandet att röka och skyddar befolkningen från att utsättas för tobaksrök. I ett pressmeddelande som givits av regeringsråd Ismo Tuominen år 2010 insätts det som mål att rökningen i Finland skall upphöra helt. Finland är det första landet i världen där upphörande av rökning har inskrivits som tobakslagens främsta syfte. (STM 2015)

Finlands tobakslag (693/1976) härstammar från år 1976 och i paragraf ett står det om de åtgärder som är till för att förebygga att någon börjar använda tobaksprodukter, att

främja att människor slutar använda sådana produkter och att skydda befolkningen mot att utsättas för tobaksrök. Syftet med lagen är att användningen av tobaksprodukter, som innehåller för människor giftiga ämnen och orsakar beroende, ska upphöra. (Finlex 2015)

Om arbetstagarens skyldigheter att skydda sina arbetstagare och kunder från ofrivillig tobaksrök står det att man i gemensamma och för allmänheten avsedda utrymmen skall förbjuda tobaksrökning, eller begränsa den så att ingen ofrivilligt utsätts för tobaksrök på arbetsplatsen. Arbetsgivaren är skyldig att avtala med arbetstagaren om tobaksförbudet. Rökning är förbjuden med stöd av barnskyddslagen i till exempel daghem eller lokaler där familjevård ordnas, likaså i lokaler som ordnar grundläggande utbildning, yrkesutbildning eller gymnasieutbildning. Dessutom är tobaksrökning förbjuden i lokaler som är reserverade för allmänheten och kunderna vid ämbetsverk, myndigheter och liknande offentliga inrättningar, samt vid offentliga tillställningar som arrangeras i lokaler. I vissa fall kan tobaksrökning tillåtas i ett skilt rum som bör vara ventilerat så att ingen rök kan sprida sig ut till områdena runt om och så vara till skada. (Finlex 2015)

I arbetarskyddslagen står det om arbetsgivarens allmänna omsorgsplikt om hur arbetsgivaren är skyldig att genom nödvändiga åtgärder se till att arbetstagaren att säkerheten och hälsan säkras i arbetet. För att kunna göra detta bör arbetsmiljön, arbetsklimatet och säkerheten i arbetet vara väl uttänkta. Genom att arbetstagarens kunskaper motsvarar de arbetsuppgifter hon/han har kan man minska risken för olyckor. Arbetsgivaren skall även se till att de vidtagna åtgärdernas inverkan på arbetets säkerhet och hälsoaspekt beaktas. (Finlex 2015)

Om tobaksrökning i frågan om ett arbetsförhållande står det att en arbetsgivare är skyldig att, efter att ha avtalat med de anställda eller med deras representant, förbjuda tobaksrökning eller begränsa den så att de anställda inte ofrivilligt utsätts för tobaksrök då de arbetar. (Finlex 2015)

2.6 Centrala begrepp

I detta kapitel presenteras olika begrepp som anses viktiga för arbetet och förklarar de teman som beskrivits i arbetet.

2.6.1 Hälsa

Världshälsoorganisationen WHO definierar hälsa på följande sätt: "Hälsa är ett tillstånd av fullkomligt fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande, inte endast frånvaro av sjukdom." (WHO 1948) En av människornas främsta förväntningar inför framtiden, både då det gäller dem själva och deras närstående, är önskan att få vara frisk eller att bli frisk. Hälsa är en av de viktigaste resurserna för välbefinnande och utveckling för samfund, nationer och för hela mänskligheten. En så god hälsa som möjligt är också en grundläggande mänskligt rätt. (STM 2015)

Då man pratar om rökning på arbetsplatser är hälsa en viktig aspekt. Röken som uppstår av tobak är inte bara skadlig för den som röker, utan skadar också den som genom passiv rökning får den i sig. Genom att se till att platser avsedda för rökning är utsatta på sådana ställen att röken inte kan komma inomhus genom fönster eller luftkonditionering kan man minska på personalen som utsätts för passiv rökning och dess hälsofaror. (STM 2015)

2.6.2 Arbetshälsa

"Arbetshälsa innebär att arbetet är säkert, hälsosamt och motiverande." (STM 2015) Faktorer som bidrar till att arbetshälsan är bra är att arbetet är motiverande, att arbetstagarens yrkeskompetens är i linje med det arbete denne gör, att säkerheten på arbetsplatsen är bra och att ledningen är motiverande och arbetar för att klimatet på arbetsplatsen skall vara så bra som möjligt. En välmående arbetsplats består av såväl arbetstagare som förmän som mår bra och arbetar tillsammans för att få fram en bättre arbetsplats. (Työterveyslaitos 2015) All personal skall behandlas rättvist av sina förmän och arbetsledarna skall se till att säkerheten på arbetsplatsen är bra och att regler för säkerhet följs av

alla i det dagliga arbetet. Arbetshälsan påverkar allt från organisationens konkurrensförmåga till dess rykte, och genom att satsa på personalens hälsa kan man åstadkomma en mera produktiv organisation, där personalen mår bra och trivs med sitt arbete. Samtidigt minskar sjukfrånvaron då personalen mår bättre. (STM 2015)

Arbetshälsovården spelar en stor roll för arbetshälsan då man talar om arbetsförmåga. Dess uppgift är att ge vård efter arbetsolyckor, styra individen till specialhälsovård eller rehabilitering i fall det behövs och hjälpa till att återvända till arbetet efter sjukdom eller olycka. Det är arbetsgivarens skyldighet att ordna arbetshälsovård. ”Ur arbetstagarens perspektiv är ett trivsamt och tryggt arbete också motiverande.”(Työterveyslaitos 2015)

2.6.3 En rökfri arbetsplats

Man kan prata om en rökfri arbetsplats då följande kriterier uppfylls: Rökning, även av el-cigarett är förbjuden inomhus, möjliga rökplatser är placerade utomhus så att det inte kommer rök inomhus och så att de är så undangömda som möjligt. Rökning är förbjuden på arbetstid. Detta gäller även tillfällen då man representerar arbetsplatsen. Inga tobaksprodukter säljs på arbetsplatsen och de rökande arbetstagarna får stöd i att sluta röka. Det finns klar skyltning så att alla kan se att arbetsplatsen är rökfri och det nämns också då man annonserar om en ledig arbetsplats (Arbetshälsoinstitutet 2015).

2.6.4 Kommun 10

Kommun10 studien undersöker den kommunalt anställda personalens arbete och hur förändringar i arbetet påverkar personalens hälsa och välbefinnande. Studien innefattar fem stora städer, samt fem mindre städer i närhet av de större, det vill säga tio kommuner sammanlagt. Hittills har det gjorts åtta undersökningar mellan åren 1997-2014. Forskningarna görs genom att samla ihop information om den fastanställda personalen eller långtidsvikarier, om till exempel sjukfrånvaron och hur de upplever sin situation.

Inom kommunerna används resultaten av dessa forskningar till att förbättra arbetsförhållandena och personalens välmående. (Työterveyslaitos 2015)

Detta är det största nationella projektet inom detta område och uppföljningen av resultaten har en stor betydelse i fråga om att utveckla den kommunala verksamheten. Genom att upprepa forskningarna i kommunerna kan man följa upp resultaten av förändringar som gjorts baserade på de tidigare forskningarna och se hur de påverkar personalens välmående i arbetet. (Työterveyslaitos 2016)

2.6.5 28 päivää ilman

Projektet profilerar sig som ett som passar alla som vill sluta röka. Man har fyra gruppträffar under vilka man tar upp olika teman som framkommer då man har gjort beslutet att sluta röka. Efter 28 dagar fortsätter man att få stöd till det rökfria livet varje månad och under dessa träffar följer man med hur rökfriheten har framskridit. Deltagarnas egna upplevelser är i centrum för alla träffarna och träffarnas teman är kategoriserade i den ordning frågor och problemen normalt uppstår då man slutar röka. Dessutom har deltagarna en egen Facebook- grupp där de kan diskutera och få stöd av varandra. (28päivääilman, 2015)

3 PROBLEMAVGRÄNSNING

Savuton Vantaa är ett projekt som redan påbörjats och nu är avsikten att ta reda på hur det har framskridit och vad som ännu borde utvecklas. Inom projektet Savuton Vantaa har man år 2012 deltagit i en nationell Savuton Kunta- enkät och 2013 gjordes en egen enkät inom Vanda om projektet Savuton Vantaa. I den egna enkäten svarade bara 23 människor, så år 2014 upprepades samma enkät lite modifierad och skickades ut elektroniskt genom kontaktpersonerna för rökfrihet till verksamhetsområdenas ledning, enheternas förmän och personal i ledande position. Frågorna i enkäten baserade sig på Savuton Kunta- kriterierna och hur de hade förverkligats i Vanda. Denna enkät fick 244

svar. Nu ville Vanda stad ha en uppdatering hur åtgärderna gått framåt efter den senaste enkäten och denna gång ville de ha en intervjuforskning som skulle göras till en mindre grupp. Som respondenter valdes kontaktpersonerna för rökfrihet för att få en så bred inblick som möjligt och en ökad förståelse för projektets nuläge. Projektets avsikt är att ge stöd åt projektet och ge idéer till att utveckla det i fortsättningen.

4 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Syftet med arbetet är att få reda på hur de olika sektorernas representanter för rökfrihet i Vanda stad uppfattar att projektet Savuton Vantaa har framskridit, hur det fungerar i praktiken och vad de anser ännu borde utvecklas vidare. Målet är att ge förslag till åtgärder som i framtiden kunde leda till ännu bättre resultat för rökfrihet inom kommunen.

1. Hur har de åtgärder som satts igång i Vanda för en rökfri kommun fungerat?
2. Vad borde utvecklas vidare för att ännu förbättra och utveckla åtgärderna för att stärka rökfriheten?

5 METOD

För att besvara frågeställningarna har jag använt mig av en kvalitativ intervjustudie. Den lämpar sig bra för den här typens forskning där man vill utforska representanters åsikter om hur ett projekt framskridit och vad som ännu kunde göras. Genom intervjuer kan man erhålla en djupare kunskap än om man använt sig av till exempel en enkätundersökning. Intervju som datainsamlingsmetod är ingående och kan i vissa fall kräva mycket analysering efteråt, men eftersom det bara fanns fem sektorer inom Vanda stad och alla hade en representant passade metoden ypperligt.

5.1 Datainsamling

Datainsamlingen skedde genom intervjuer. ”I ett intervjusamtal lyssnar forskaren till vad människor själva berättar om sin livsvärld, hör dem uttrycka åsikter och synpunkter med sina egna ord, får reda på deras uppfattning om den egna arbetssituationen”(Kvale 1997, s.7) Målet med mitt arbete är att genom intervju sammanställa information från Vanda stads kontaktpersoner för rökfrihet om deras åsikter om hur projektet har fungerat tillsvidare och vad de i fortsättningen skulle vilja ändra på eller lägga till. Därför har jag valt en halvstrukturerad intervju som mitt metodval. När intervjun är halvstrukturerad betyder det att intervjuens framskridande kan vara relativt lika med alla informanter. En alldeles för öppen intervju skulle leda till väldigt krävande och svår analysering av data. En helt strukturerad intervju skulle vara alltför begränsande, vilket skulle leda till att intervjun inte vore lika ingående och man i stället kunde ha använt sig av enkät. (Jacobsen. 2007 s.95-97) En intervju är ett samtal med en struktur och ett syfte där intervjuaren med omsorgsfullt ställda frågor kan erhålla djupa kunskaper (Kvale 1997 s.13). Jag använde mig av bandspelare för att kunna koncentrera mig bättre på själva intervjuens gång och den intervjuade. Intervjun blir smidigare då man inte behöver göra noggranna anteckningar under intervjutillfället, eftersom ett bra samtal kräver att man har ögonkontakt, vilket man inte kan uppnå om man sitter och antecknar hela tiden. När man använder sig av bandspelare kan man fånga upp ordagranna citat, vilket skulle vara mycket svårare ifall man bara hade använt sig av anteckningar. (Jacobsen 2007, s.98-99)

De som blev intervjuade var kontaktpersoner för rökfrihet i Vanda stad inom de fem verksamhetsområdena. De var förvalda av Vanda stad för denna studie, eftersom de har varit med inom projektet en längre tid och alla representerar ett skilt verksamhetsområde som de har expertis på. Jag skickade ut följebrev samt blanketten för informerat samtycke i god tid före intervjuerna. Jag skickade också ut huvudfrågorna till de intervjuade så att de kunde förbereda sig och skaffa eventuellt mera kunskap om någon fråga, eftersom de samtidigt som de gav sin egen åsikt också representerade hela området. Intervjuerna genomfördes på de intervjuades respektive arbetsplatser och alla gjordes individuellt på finska, eftersom alla utom en av de intervjuade var helt finskspråkiga och intervjuens kvalitet annars skulle ha blivit komprometterad.

5.2 Bearbetning av data samt analys

När intervjuerna var gjorda och all data insamlad, transkriberades innehållet i sin helhet ner på dator från bandspelaren. Materialet från intervjuerna var på finska, men skribenten valde att inte översätta hela materialet, utan bearbetningen skedde på båda språken. Endast det material som användes som citat översattes ordagrant, resten tolkades på finska och skrevs ner på svenska.

Som analysmetod användes innehållsanalys som är en lämplig metod för en kvalitativ studie. I en innehållsanalys genomgår man ofta fem olika skeden. I den första fasen delar man upp rådatan från intervjuerna i olika kategorier som utgår från frågeställningarna. Sedan fyller man i de olika kategorierna med innehåll ur intervjuerna som man kan stärka med citat som är relevanta för de diverse kategorierna. I den tredje fasen räknas det upp hur många gånger ett tema nämns i de olika intervjuerna. I den fjärde fasen jämförs de olika intervjuerna med varandra för att söka efter eventuella skillnader eller likheter som framkommer. I den sista fasen försöker man hitta förklaringar till skillnader. (Jacobsen, 2007 s. 139-144)

5.3 Tillförlitlighet och generaliserbarhet

Intervjuerna bör göras i ett så ostört rum som möjligt, där respondenten kan känna sig lugn och säker. Eftersom intervjuerna gjordes i respektive respondents eget arbetsrum var det svårt att påverka hurdant tillfället skulle bli, men genom att göra intervjuerna i en naturlig miljö för intervjuobjektet kan man få denne mer avslappnad än om man skulle göra intervjuerna i ett neutralt rum. (Jacobsen 2007, s. 97) Det är viktigt för intervjuens reliabilitet att det inte finns en tredje part med som skulle kunna påverka den in-

tervjuades åsikter. Även bandspelaren kan få den intervjuade att känna sig osäker och att denne då uttalar sig försiktigt, men för att kunna koncentrera mig på intervjusituationen har jag ändå valt att ha med den. Före intervjun är det då viktigt att poängtera för den som ska bli intervjuad att det inspelade materialet behandlas konfidentiellt.

Den interna validiteten i en kvalitativ studie är ofta hög eftersom man som intervjuare kan formulera sina frågor så att den intervjuade förstår innehållet och på så sett kan besvara frågan smidigt. Den externa reliabiliteten i en kvalitativ studie är ofta lägre eftersom antalet intervjuade personer inte är så stort, vilket leder till att resultaten kan vara svåra att generalisera. (Jacobsen, 2007 s.156-157) Eftersom respondenterna i intervjun representerar de olika verksamhetsområdena i Vanda och dessutom är kontaktpersonerna för rökfrihet stiger generaliserbarheten i denna studie. De intervjuas både för sina privata åsikter om ämnet och för de åsikter som framkommit inom verksamhetsområdet.

5.4 Etiska aspekter

Under forskningen tog jag noga hänsyn till de etiska aspekterna, eftersom intervjun som forskningsmetod är så personlig. Jag skickade ut samtyckeskrav till dem jag intervjuade i förväg. Jag tog hänsyn till de intervjuades skydd av privatlivet genom att försäkra mig om deras anonymitet i hela processen och i redovisningen av resultaten. ”En intervjuundersökning är ett moraliskt företag: det personliga samspelet i intervjun inverkar på den intervjuade, och den kunskap som frambringas genom intervjun inverkar på vår förståelse av människans situation”(Kvale 1997 s. 104). För att kunna få en så ostörd bild av de intervjuades åsikter om projektet är det viktigt att de kan uttala sig konfidentiellt och att de kan lita på att anonymiteten är försäkrad i alla skeden av forskningen.

6 RESULTAT

I detta kapitel presenteras resultaten baserade på intervjuerna som gjorts med kontaktpersonerna för de olika verksamhetsområdena i Vanda stad. Alla respondenter var kvinnor, så jag har valt att behandla dem som hon i texten, eftersom detta inte borde påverka respondenternas anonymitet på något sätt. Resultaten presenteras utgående från forskningsfrågorna i detta arbete med olika underteman. Citaten som används är direkta citat, intervjuerna utfördes på finska så skribenten har översatt dem, vilket kan leda till små skillnader i nyans, men detta borde inte påverka citatens innehåll eller mening.

6.1 Hur har de åtgärder som satts igång i Vanda för en rökfri kommun fungerat

Skyltning

Alla informanter var relativt ense om att skyltningen har fungerat där den finns och att det bara på vissa ställen orsakar problem. Det borde finnas flera skyltar som talar om rökförbudet, så att det skulle framkomma klarare, om platsen till exempel är nära utrymmen som är menade för barn. På skolområden och i barndagshem har rökförbudet fungerat, men i yrkeshögskolor är inte situationen lika bra, vilket ansågs vara ett problem som inträffar i en större skala, inte bara i Vanda utan i hela Finland.

“Yrkesskole-elevernas rökning är nog ett bekymmer i hela landet”

(“Ammattikoululaisten tupakointi on kyllä yksi murheen aihe koko valtakunnassa”).

Fortfarande ansågs utarbetare som ett problem då de under arbetet ibland kan tända en cigarett och röka under arbetstiden, vilket inte är i linje med projektet. Det nämndes också att det framkommit rökning i stadens bilar, men det var inte klart ifall det nu hade minskat efter att saken tagits upp med personalen.

Det framkom också att rökning förekommer framför stadshuset där det finns ett tak över ingången som särskilt då det regnar attraherar rökare (platsen som är märkt för rökning

har inget skydd för regn). Där borde eventuellt finnas synligare skyltningar om rökfrihet. Problemet framstår mest då det ordnas möten i stadshuset.

Klagomål

Det framkom att det inte har uppstått så mycket klagomål om att tobaksröken kommit in i arbetsutrymmena. I vissa utrymmen kommer det mera rök in än i andra, men de arbetsplatser som hade det problemet ansåg att det nog inte var rökplatsernas fel, utan mera det att någon förbigående person hade råkat röka just vid den platsen där luftinläppet fanns.

”Vi kan ju inte göra någonting om en stadsbo går förbi just på det stället där luften tas upp och den(röken)kommer in”

(”Eihän me sille voida mitään, jos joku kuntalainen kävelee ohi just siinä kohdassa missä se ottaa sen ilman sisään ja sitä kautta tulee sit sisään”).

De enda egentliga klagomålen som uppstått nu hade uppkommit vid statshusets ingång, samt vid ett utrymme för barn där rökning var så vanligt att vaktmästaren hade satt ut en askkopp framför ingången. Där hade stadsdirektörsassistenten varit med och skickat ett e-mail till alla medarbetare i den enheten om att det är förbjudet att röka vid ingången, samt uppmanat vaktmästaren att städa bort askkoppen. Ett liknande fall fanns i en enhet där det hade satts upp en av stadens askkoppar som har en reklam för rökfrihet just under skylten som meddelar om rökningsförbud.

Klagomålen tas upp lokalt i de olika enheterna. Det var främst vaktmästaren eller i något fall Savuton Vantaa-kontaktpersonen som hade tagit emot klagomålen. Hur de hade behandlats var mer att sätta upp flera skyltar än att bevaka att ingen röker på ett ställe där rökningen är förbjuden. Tidigare klagomål som uppkommit i enheterna hade behandlats med att flytta rökplatsen så att röken inte skulle komma in i byggnaden.

”De konkreta medlen för att minska på rökning är inte så många, kan hända att nånvaktmästare kanske kunde säga till, men det finns egentligen inga resurser för övervakning”

(”Oikeestaan ne konkreettiset keinot on siinä, voi olla että joku vahtimestari voi käydä sanomassa jos siinä on joku, mut muuten niin siihen ei oo resursseja”).

En av respondenterna svarade att det tas upp i arbetsförhållandenas evaluering Kommun 10 vartannat år, det är en riskevaluering som görs för hela personalen. De har arbetsgrupper för bättre inneluft som sedan behandlar saken och kontaktar disponenten vid behov.

Som sammandrag kan man säga att det ifall det hade uppstått klagomål på senare tid mera berodde på byggnaden där enheten fanns, än på personalens rökvanor. Det finns ingen egentlig kanal för klagomål om rökning, utan det tas upp olika i de olika enheterna och byggnader i fråga.

Information om rökfrihetskedjan

Behandlingskedjan är ganska lite marknadsförd. Information finns, men den är inte direkt lättillgänglig. I personalens egen kanal, intranet, finns det information under Savuton Vantaa, men för att hitta dem bör man veta var man skall söka, eftersom den finns under Social- och hälsovårdens verksamhetsområde. Kanalen har även dåliga sökegenskaper vilket försvårar sökningen ytterligare, man bör veta i vilken spalt man skall söka.

”Det finns ingen Google-sökning på sidorna, så du måste nog veta på vilken spalt de skulle finnas”

(”Siinä ei mitään google hakua ole, et siellä tarvii tietää et millä palstalla ne vois olla”).

I arbetshälsovården kan man få recept för läkemedel som stöder beslutet att sluta röka, men inte alla vet om detta. Man kan också genom en elektronisk tjänst få ta del av olika träningsprogram som stöder rökfrihet. En mer omfattande beskrivning om behandlingskedjan är på kommande. I dagens läge är den ännu inte godkänd, men då den godkänns kommer den att finnas på intranätet.

Det ansågs också att då projektet är mera på tapeten finns länkarna till programmets sidor ofta framme på framsidan av personalens intranet, men efter en tid försvinner all information från framsidan och för att hitta den bör man verkligen vilja hitta den.

”Jag tycker att stadens verksamhet går i vågor, när man diskuterar ett ämne så är de på tapeten och information hittas på intranätets framsida, men sen tappas de bort då saken går ur dagsordningen”

(”Musta kaupungin toiminta menee enemmän aaltolina, sillon kun niistä asioista keskustellaan niin ne on pinnalla ja tietoa löytyy intran etusivulla ja tälleen mut sitten ne hukkuu sinne kun asia menee pois päiväjärjestyksestä.”)

Det framkom även att förmän och arbetsledare inte alltid heller hade vetskap om rökfrihetskedjan och detta hade kritiserats. En av kontaktpersonerna medgav genast att hon inte hade någon aning om var hon kunde hitta information och hon kunde inte heller säga någonting om behandlingskedjan. Två av respondenterna visste någonting om dessa, men de medgav att det var svårt att hitta information och att det är troligt att alla inte vet.

6.2 Vad borde utvecklas vidare för att ännu förbättra och utveckla åtgärderna för att stärka rökfriheten

Meningsfullhet

Alla respondenterna tyckte att positiv motivation är den rätta vägen. I dagens värld vet nog de flesta att rökning är skadligt för hälsan. Allt som görs för rökfriheten har ändå en annan sida också. Varför bör man satsa på rökfriheten, ifall man inte satsar lika mycket på till exempel övervikt eller högt kolesterol? Det var också en som påminde om att man bör komma ihåg att behandla rökare lika som alla andra.

”Det skulle vara bra att det skulle finnas riktig information som inte anklagar rökarna, så att man inte skulle sätta rökarna i det understa kastet vad gäller stadens personal.”

(”Semmosta aitoa ja hyvää oikeaa ilman syyttelyä olevaa tietoa voisi tosiaan olla enemmän, ettei tupakoitsioista tehtäisi alinta kastia mitä kaupungin työntekijöistä on”).

Ett par av respondenterna tyckte att någon slags belöning, som en biobiljett eller att presentkort skulle kunna fungera. Eftersom de redan har ett specialbelöningssystem i användning, så kunde det tillämpas även här. Även det att läkemedel för att sluta röka skulle bekostas av arbetsgivaren fick stöd av flera.

”Jag tycker att arbetsgivaren kunde betala, nog är det även förmånligt för arbetsgivaren att arbetstagaren slutar röka. Jag har själv märkt att de som röker är oftare borta

och även längre sjuka och då de får nån flunssa så är de mycket längre borta och i dåligt skick.”

(”Mun mielestä voitais maksaa, et kyl se on kuitenkin työnantajan etu, että työntekijä lopettaa, ainakin semmosen mä oon huomannu ihan selvän et nää jotka tupakio niin ne on tosi paljon enemmän muutoin kipeenä, ja sit kun ne saa jonkun flunssan niin ne on paljon pidempään poissa ja huonossa kunnossa.”)

Det skulle ändå vara viktigt att genast få tid till arbetshälsovårdaren då man har gjort beslutet, för att få rätt timing på behandlingskedjan.

”Det skulle vara viktigt med hjälp i rätt tid då man har motivation, då suget för att sluta röka kommer borde man få tid relativt snabbt och inte tre månader framåt då iveren redan kan ha lagt sig.”

(”Olis tärkeä et jos olis sitä motivaatiota et olis se hetki että nyt mä haluan lopettaa niin ajan sais aika pian eikä vaikka kolmen kuukauden päähän, jolloin se on voinut mennä ohi se innostus.”)

Det skulle även vara viktigt att man mera skulle ta fram kedjan för främjandet av rökfrihet just på arbetshälsovården i de fallen det behövs. Det kom även en idé om att man skulle få läkemedelsbehandlingen betald i efterskott ifall man skulle klara av att sluta röka. På det sättet skulle man bättre kunna motivera personalen till att fortsätta vara rökfri. Det skulle också vara viktigt att ta upp rökfriheten i samtal med personalen, reglerna borde vara samma för alla. Eftersom det är inte förbjudet att röka på sin egen tid är det svårt, men spelreglerna under arbetstiden bör vara samma för alla för jämlikhetens skull.

Främjandet av rökfriheten är bra att starta redan i ett tidigt skede. I grundskolan och i yrkesskolorna är det viktigt att motivera eleverna till ett liv utan tobak. Genom olika medier kan man nå ungdomar snabbt och särskilt i yrkesskolorna, där rökning är mer allmänt, har man försökt hitta på olika aktiviteter för rasterna för att minska på rökandet.

Stöd och information

Största delen av respondenterna tyckte att informationen var något svår att hitta. Bara en tyckte att detta fungerade väl i Vanda. Olika idéer om hur man kunde få ut information på ett bättre sätt var att ha den bättre tillgänglig i Vandas egen intranet. Nu är den för svår att hitta och enligt respondenterna så är sökmotorn på sidorna inte av så bra kvalitet.

“Det kan hända att andra ger svar att den (informationen) hittas lätt, men om endast vi (Savuton Vantaa kontaktpersonerna) hittar den lätt för att vi vet var den finns så betjänar det inte 11000 andra av stadens arbetstagare.”

(“Voi olla että muut antavat vastauksia että löytyy helposti, mutta jos ainoastaan me osataan löytää ne näppärästi koska tiedetään missä ne on niin se ei kyllä palvele tätä 11000 kaupungin työntekijää”).

Det kom också fram att alla inte arbetar med dator dagligen, eller ens varje vecka, vilket betyder att ifall informationen om rökfrihet inte finns annanstans, så kan de inte ta del av den på samma sätt. En idé var att ta det med till mötena på arbetsplatsen där personalen är med, så att informationen skulle komma från så många håll som möjligt. Om den bara finns på internet är det lättare att ignorera den. Andra ideer var att ordna lotterier med temat. Detta hade redan gjorts, men för jämlikhetens skull hade hela personalen varit med. Också 28päivää ilman kom fram som ett bra exempel på vad man kunde göra, eller någonting liknande där man genom mobilen kunde ha olika apps eller tjänster med textmeddelanden för att stöda beslutet att sluta röka.

Olika arbetsavtal

Nästan alla respondenter var av samma åsikt om att det är svårt att påverka de olika arbetsavtalen. Det är kanske mera fackföreningarnas sak att ta upp frågan än en sak för Vanda stad. Men sanningen är att det inom Vanda stad finns många olika slags arbetsavtal och mycket beror på om du arbetar i ett kontor, sjukhus, skola eller barnhem eller om du har ett arbete där du största delen av tiden är ute. Visserligen har man gjort ett yrkesval och redan i det valet har man eventuellt valt ett arbete med striktare regler gällande rökning. Skillnad finns även i fråga om lunchpauser. Andra har dem räknade in i arbetstiden, vilket betyder att de inte får avlägsna sig från arbetsplatsen, medan andra

har pauserna som egen tid då de får göra vad de vill. Mest kom det fram att det finns problem med dem som arbetar ute och röker under arbetstiden.

”Det är mycket dåligt för stadens image om det finns utearbetare som röker samtidigt som de arbetar. Det ser ju nog mycket dåligt ut.”

(”Se on kauheen huonoo myös kaupungin imagolle et jos tuolla on tämmösiä jotain ulkona töitä tekeviä ja sit ne samalla polttaa, niin kyl se näyttää myös tosi pahalta.”)

Respondenterna tyckte alla att regeln att man stämplar ut sig för att gå på tobak fungerade bra, och att de flesta nog följer den. Ett par tyckte också att arbetstidskonceptet i dagens läge håller på att förändras. Många arbetar även på sin fritid då man bör vara tillgänglig nästan dygnet runt, i alla fall genom e-mail. Då uppstod frågan om man egentligen alls borde följa arbetstiden lika noggrant som förut i de fallen. Ifall man skulle börja övervaka allas rökningstider bör man även övervaka de personers arbetstider som inte röker.

”Då borde vi väl även övervaka all personal under hela dagen, att ingen sitter på WC för länge eller hänger i arbetskamratens rum för att ta hand om arbetsärenden och så tar det 10 min längre än vad det borde.”

(”Sittenhän meidän pitäisi ruveta kyttäämään ihmisiä muutenkin koko sen päivän ajan ettei ne nyt istu vessassa liian kauan tai hengaille työkaverin huoneessa hoitamassa työasioita ja sitten siinä meneekin 10min enemmän kuin toisella”).

Hur man ser situationen på det egna området

Resurserna för att sköta rökfriheten som kontaktperson är för små. Ifall man vill att detta projekt skall gå framåt så borde man ge mera resurser och eventuellt även ändra lagstiftningen. Så länge som rökning är lagligt är det svårt att få slut på den. Man kunde också fokusera mera resurser på de områden eller yrkesgrupper där rökning främst framkommer.

Genom att rökning redan är förbjudet på så många sätt (inomhus, olika evenemang) så har ärendet redan gått mycket framåt. Många har slutat röka helt, eller i alla fall under arbetsdagen. Alla respondenterna var ense om att projektet redan har fått igång en positiv förändring i fråga om rökning på arbetsplatsen, men vissa verksamhetsområden var

enligt dem mera rökfria än andra. En tyckte att hela projektet är en aning kontroversiellt eftersom Vanda som en rökfri stad ändå har platser avsedda för tobaksrökning.

”En sån här konflikt finns mellan att vi är en rökfri stad och arbetsplats, men sen har vi ändå utsedda tobaksplatser. Borde man då hellre totalt förbjuda rökning så att det inte skulle finnas tobaksplatser, så att det skulle vara klart att vi inte röker?”

(”Tämmöinen ristiriita sen välillä että olemme savuton kaupunki ja työpaikka, mut sitten on osoitettu kuitenkin tupakkapaikkoja, pitäisikö se totaalisesti kieltää niin ettei edes olisi tupakkapaikkoja, selkeästi niin ettei meillä tupakoida”).

Flera av respondenterna svarade att situationen även är beroende av förmännens egna åsikter och relation till rökning Vissa, som kanske röker själv, har en mer tillåtande syn på rökning än andra.

”Här är även skillnad på förmän, andra har helt nolltolerans och andra igen vet att det egentligen inte förminskar arbetsinsatsen alls.”

(” Tässä on myös esimiehissä eroja, joillain on ihan nollatoleranssi ja toiset taas tietää et se ei vähennä oikeestaan mitenkään sen työntekijän työpanosta.”)

”Vi har även flera förmän som röker, det är mer utmanande i de enheterna.”

(”Meillä on paljon esimiehiäkin jotka polttavat, varmaan haasteellisempaa on niissä yksiköissä.”)

7 DISKUSSION

Syftet med detta arbete var att samla erfarenheter och åsikter om Savuton Vantaa- projektets framskridande, samt att se vad som ännu bör utvecklas för att förbättra projektet. Till en början var det meningen att jag skulle intervjua personer i ledande ställning i Vanda, men under projektets gång bestämdes det att det i stället skulle vara kontaktpersonerna som blev intervjuade, eftersom de troligen hade en större kunskap om ämnet inom diverse verksamhetsområden och arbetet på så sätt vore mera värdefullt.

Eftersom det redan har gjorts flera arbeten om rökning och dess faror, valde jag att inte ta upp dem, utan i stället koncentrera mig mer på bakgrunden som är relevant för Vanda och för detta arbete. Detta är den tredje forskningen som gjorts inom Vanda, vilket gör att så mycket ny information inte kan framkomma. Den senaste stora enkätforskningen gjordes år 2014 och skickades till personer i ledande ställning. Enkätforskningen fick då 244 svar. Därför var min uppgift snarare att lyfta fram hur projektet har gått vidare sedan den tidigare forskningen. Respondenternas mängd var liten med bara fem personer, vilket sänker generaliserbarheten i denna studie, men eftersom de har arbetat med projektet en längre tid och alla representerar ett av de fem verksamhetsområdena i Vanda stad blev inblicken i projektet större.

Intervjuerna som gjordes lyckades relativt bra. Allt material bandades in på bandspelaren och jag som intervjuare kunde koncentrera mig på själva intervjusituationen. Som första gångens intervjuare var nervositeten tyvärr en faktor som eventuellt kan ha påverkat resultatet en aning, men jag anser ändå att det väsentligaste kom fram i varje intervju och ingenting av stor vikt uteblev. Eventuellt kunde en mer rutinerad intervjuare ha fått ut någonting mera av respondenterna, men jag är själv nöjd med mängden information och anser att de bägge forskningsfrågorna besvarades.

De etiska aspekterna beaktades genom hela arbetet. Respondenterna fick följebrev och informerats samtycke i god tid före intervjuerna och de samtyckte alla med underskrift och namnförtydligande. Eftersom det i arbetet kommer fram att de intervjuade var de fem kontaktpersonerna för Vanda stad är anonymiteten inte lika vattentät som i en randomiserad selektionsprocess, men jag har strävat efter att i mitt arbete inte ge några in-

dikationer till vem som sagt eller tyckt vad. Inga namn har nämnts och de åsikter de hade som kunnat avslöja deras identitet under intervjuerna har skrivits in i arbetet på ett sådant sätt att de inte mera är identifierbara. Alla audiofiler och anteckningar förstördes då arbetet var klart och ingen kan sålunda mera höra eller läsa dem.

Det fanns ganska lite klagomål gällande rökning eller rök som kommer in i arbetsutrymmen i allmänhet. Projektet hade lyckats i det avseendet, i alla fall vad respondenterna kunde säga. Hela områdets situation är svårare att bedöma, eftersom problem av denna typ tas upp i de olika enheterna och alla klagomål kanske inte har registrerats så att respondenterna har tagit del av informationen. Gällande rökningen framför stadshuset bör man nog ta en klarare ställning till det inom Vanda stads ledning. Det ger en negativ syn på projektet, ifall personer i ledande ställning inte följer de regler som satts upp tillsammans för ett gemensamt väl.

Olikheterna i åsikterna beror troligen på att de olika verksamhetsområdenas arbetsmiljöer är så olika, andra arbetar största delen av tiden inne och andra ute. Det finns också skillnader i utbildningarnas inriktning och andra utbildningar har mera rökning än andra.

Vad gäller informationens distribution i dagens läge i fråga om projektet, var svaren nästan alla i linje med att den är svår eller mycket svår att hitta. För att få fram informationen behöver man veta var man skall leta. Att information finns mera framme under en kampanj är normalt, men eftersom alla sällan bestämmer sig för att sluta röka just under en kampanj vore det viktigt att man kunde ta del av informationen lätt och smidigt genast då man gjort beslutet, oavsett om det är kampanj eller ej.

Förbättringsförslag åt Vanda:

- Man kunde förbättra sökmotorn på personalens egna sidor för att göra sökprocessen lättare.
- Det framkom inte ifall det fanns någon sida för viktiga länkar i Vanda stads intranet, men det skulle kunna vara en bra kanal för distribution av materialet. Där kunde eventuellt finnas olika underrubriker för till exempel hälsovård för att förlätta den sökandes process.

- Diskutera spelreglerna ännu noggrannare vad gäller rökning framför stadshuset och de som arbetar ute.
- Man kunde ta upp ärendet på de arbetsplatser där rökning mest förekommer på till exempel arbetsplatsmötena.
- Man kunde fokusera kampanjerna och resurserna för rökfrihet till de områden eller yrkesgrupper där det framkommer mest. Nu var ett par verksamhetsråden av den åsikten att rökningen egentligen inte mera är ett problem inom deras område, medan andra tyckte att deras område hade mer besvär med saken.
- Arbetshälsovården kunde vara med mera i projektet, både så att de som vill röka skulle få en tid till vården snabbt då beslutet är taget och så att arbetshälsovården mera kunde berätta om behandlingskedjan som finns för att hjälpa folk att sluta röka.
- En idé som framkom i intervjuerna var att man kunde göra en app som skulle innehålla information och som kunde ge stöd till dem som vill sluta röka. Alla arbetar inte dagligen med en dator, men de flesta har en mobil med sig vart de än går och sociala media är en stor del av nutidsmänniskans vardag.
- Man kunde även ta med de sociala medierna i projektet och genom dem få flera människor engagerade eller intresserade av projektet.
- Som en av respondenterna i intervjun föreslog kunde man delta i läkemedelskostnaderna med någon summa. Genom att stöda dem som verkligen vill sluta kunde bättre resultat uppnås. En annan idé var att Vanda stad kunde ersätta läkemedelskostnaderna efter att man verkligen slutat röka.
- Genom olika kampanjer och evenemang kan man på ett positivt sätt ta fram ärendet och ändra på människors åsikter om rökning.

Personligen tycker jag att hela projektet Savuton Vantaa verkar fungera relativt bra. Rökningen i hela landet är hela tiden på väg att minska och genom dessa olika projekt inom kommuner och arbetsplatser tycker jag att människornas attityder gällande rökning håller på att förändras. Det är viktigt att ta upp denna fråga med tillräckligt korta mellanrum för att få resultat. Oberoende om en kampanj mot rökning får en eller hundra personer att sluta röka, tycker jag att kampanjen har varit en framgång. Varje människa som väljer ett liv utan tobak gör ett bra beslut både för sig själv och sin omgivning.

KÄLLOR

28 päivää ilman. Tillgänglig:

<http://www.28paivaailman.fi/fi/tietoja> Hämtad: 20.12.2015

Action on smoking and health ASH. Tillgänglig:

<http://www.suomenash.fi/> Hämtad 11.5.2015

Finlex. *Arbetarskyddslagen*. Tillgänglig:

<http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2002/20020738> Hämtad: 8.5.2015

Finlex. *Tobakslagen*. Tillgänglig:

<http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1976/19760693?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=r%C3%B6kfri#L1> Hämtad: 8.5.2015

Jacobsen, Dag I. 2007, *Förståelse, beskrivning och förklaring. Introduktion till samhällsvetenskaplig metod för hälsovård och socialt arbete*, Lund: Studentlitteratur, 316s.

Kommun 10, Social- och hälsovårdsministeriet. Tillgänglig:

http://www.ttl.fi/fi/tutkimus/hankkeet/kunta10_tutkimus/Sivut/default.aspx Hämtad: 20.12.2015

Koskinen, S., Kilpeläinen, M. & Laakso, E. 2007. *Päihteet –Tupakka, alkoholi ja huumeet palvelussuhteen ongelmina*. Helsinki: Edita, 254s.

Kunta 10, Työterveyslaitos. Tillgänglig:

http://www.ttl.fi/fi/tutkimus/hankkeet/kunta10_tutkimus/Sivut/default.aspx Hämtad 1.3.2016

Kuntatyönantajat *Työhyvinvoinnin toimintalinjat ja hyvät käytännöt -suositus kunta-alalle*. Tillgänglig:

<http://www.kuntatyönantajat.fi/fi/sopimukset/työelämän-kehittäminen/työhyvinvointi/Sivut/työhyvinvoinnin-toimintalinjat-ja-hyvät-käytännöt.aspx> Hämtad: 26.2.2016

Kvale, Steinar. 1997, *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur, 306s.

Savuton kunta. Tillgänglig:

http://www.savutonkunta.fi/sites/default/files/savuton_kunta_www_toimenpideohjelma.pdf Hämtad: 20.12.2016

Social och hälsovårdsministeriet. *Arbetshälsa*. Tillgänglig:

<http://stm.fi/sv/arbetslivet/arbetshalsa> Hämtad: 8.12.2015

Social- och hälsovårds ministeriet. *Päihdehaitat*. Tillgänglig:

<http://www.stm.fi/hyvinvointi/paihdehaitat> Hämtad: 8.5.2015.

STM pressmeddelande om tobakslagen 224/2010. Tillgänglig:

<http://www.stm.fi/tiedotteet/tiedote/-/view/1522179#sv> Hämtad: 20.12.2016

Tie savuttomaan Suomeen. Tupakkapoliittinen ohjelma. 2014 Tillgänglig:

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3511-2> Hämtad 12.5.2015

Tupakkapolitiikan uusi aika. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2013. Tillgänglig:

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110861/URN_ISBN_978-952-302-061-0.pdf?sequence=1 Hämtad 11.5.2015

Työterveyslaitos. *Savuton työpaikka*. Tillgänglig:

http://www.ttl.fi/fi/tyohyvinvointi/elintavat_ja_tyokyky/savuton_tyopaikka/sivut/default.aspx Hämtad: 20.12.2016

Työterveyslaitos. *Työhyvinvointi*. Tillgänglig:

<http://www.ttl.fi/fi/tyohyvinvointi/> Hämtad 13.5.2015

Vantaan kaupunginhallitus. Liite ja pöytäkirja: *Savuton Vantaa ohjelman hyväksyminen*.
Vantaa 29.11.2010

Vautsi, Vantaan kaupungin henkilöstölehti 2/2015 Tillgänglig:

http://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwstructure/112940_vautsi_2_2015.pdf Hämtad 27.11.2015

BILAGOR

Bilaga 1 Intervjufrågor

Haastattelukysymykset:

Tuntuuko että kylttien ja henkilökunnan tupakointi työaikana ohjeistuksia noudatetaan?

Onko tullut valituksia tupakanpoltosta/tupakan poltosta aiheutuvista häiriöistä henkilökunnalta tai asiakkailta (savu ym.)?

Millä tavalla mahdollisia valituksia käsitellään?

Kuinka tietoisia työnantajat ja työntekijät ovat toimenpiteistä, joita on olemassa tupakariippuvuuden hoitoketjusta?

Löytyykö asiasta helposti ja riittävästi tietoa?

Mihin tietoa voisi laittaa sen saatavuuden helpottamiseksi?

Kehitys:

Miten savuttomuutta ja sen mielekkyyttä voisi mielestäsi lisätä?

Pitäisikö työnantajan tukea lopettamista enemmän? Miten?

Miten mielestäsi pitäisi suhtautua eriarvoisuuteen eri työntekijäryhmien kesken (erilaisia työaikasopimuksia, ulkotyö vs. sisätyö jne.)

Miten itse näet Savuttoman Vantaan tilanteen omalla alallasi?

Bilaga 2 Följebrev och informerat samtycke

SAATEKIRJE JA SUOSTUMUSLOMAKE

Arvoisa vastaanottaja

Savuton Vantaa-projekti on vuonna 2011 alkanut savuttomuutta edistävä hanke. Vantaan kaupungin pitkäaikainen suunnitelma on tulla savuttomaksi kaupungiksi. Tämän projektin yhteydessä on viime vuosina tehty eri kyselyjä, jonka pohjalta nyt olisi tarkoitus tehdä syventävä haastattelututkimus Savuton Vantaa yhteishenkilöiden kanssa. Tavoitteena on selvittää miten jo tehdyt toimenpiteet ovat toimineet, sekä vielä nostaa esille ajatuksia mitä savuttomuuden edistämiseksi Vantaalla vielä voisi tehdä.

Haastattelijana olen minä, fysioterapiaopiskelija Nora Aaltonen Arcadan ammattikorkeakoulusta ja opinnäytetyöni aihe on Savuton Vantaa-projektin jatkokehittäminen. Tavoitteenani on suorittaa opinnäytetyöni syksyn 2015 aikana, mutta viimeistään maaliskuun 2016 mennessä. Opintotyöni ohjaajana toimii fysioterapian lehtori Göta Kukkonen.

Toteutan tutkimukseni haastattelututkimuksena ja tarkoitus olisi nyt haastatella Teitä tähän projektiin liittyen.

Haastattelussa tulen käyttämään nauhuria, mutta vastauksenne tullaan käsittelemään luottamuksellisesti ja nauhoitettu aineisto hävitetään tutkimuksen valmistuttua. Työ julkaistaan sen valmistuttua Theseus- tietokannassa.

Toivon että osallistutte tähän tutkimukseen ja kiitän teitä jo etukäteen yhteistyöstänne!

Ystävällisin terveisin,
Nora Aaltonen
nora.aaltonen@arcada.fi

Lopputyöni ohjaaja
THM Göta Kukkonen
gota.kukkonen@arcada.fi

Suostumus

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja vastaukset käsitellään luottamuksellisina ja nimettöminä. Tutkimuksen tuloksia ei käytetä muuhun tarkoitukseen kun tähän tutkimukseen. Jos Teillä on kysyttävää voitte koska tahansa ottaa yhteyttä minuun tai ohjaajaani.

Olen lukenut ja ymmärtänyt yllä olevan saatekirjeen sisällön ja merkityksen ja annan suostumukseni osallistua tutkimukseen.

Paikka ja aika

Allekirjoitus
